

УДК 021.4:004.7

Курганова Олена Юрївна

кандидат філологічних наук, наукова співробітниця

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0003-1609-231X

kurganova@nbuv.gov.ua**Лобузїна Катерина Вілентїївна**

доктор наук із соціальних комунікацій, директор Інституту інформаційних технологій

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0003-3371-4029

lobuzina@nbuv.gov.ua

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛЕКТРОННИХ ВИСТАВОК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛОТЕКИ

Анотація. У статті розглянуто цифровий ресурс «Електронні виставки» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) у контексті розвитку інструментів дистанційного навчання та самоосвіти. Спричинені карантинними заходами та воєнним станом обмеження фізичного доступу українських студентів до першоджерел наукової інформації значно актуалізували дослідження інформаційно-освітнього потенціалу електронних ресурсів, створених провідними фахівцями установ-фондоутримувачів історико-культурної спадщини. Висвітлений у численних публікаціях практичний досвід виставкової діяльності бібліотек засвідчує високу суспільно-освітню користь електронних експозицій оригіналів архівних документів, рукописів, стародруків, рідкісних книг, періодичних та нотних видань, творів мистецтва тощо. Пропонована стаття вперше розкриває тематику всього комплексу електронних виставок НБУВ, що налічує понад 700 окремих експозицій. Науковою новизною дослідження є порівняльний аналіз ресурсів електронних експозицій великих бібліотек України та світу, що дозволив зробити висновок про безпрецедентну активність, високий інформаційно-освітній та культурно-історичний потенціал виставкової діяльності НБУВ. У статті підкреслено, що на відміну від загальних інформаційних ресурсів бібліотек, які розкривають наповнення фонду та надають дистанційний доступ до цифрових копій документів, електронні експозиції історико-культурних фондів НБУВ висвітлюють результати досліджень певної наукової теми, відповідно, до підготовки вербального та візуального контенту таких виставок залучено вчених-гуманітаріїв. Поданий у статті огляд тематики електронних виставок історико-культурних фондів НБУВ засвідчує актуальність цього ресурсу в якості ефективного інструменту для дистанційного навчання та самоосвіти майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, представників усіх спеціальностей гуманітарного спрямування та поліграфістів, а також у якості доповнення загальноосвітніх курсів з історії української та світової культури.

Ключові слова: бібліотечна електронна виставка; дистанційне навчання; освітня функція бібліотеки; електронні ресурси бібліотеки; наукова бібліотека; історико-культурна спадщина.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Глобальні виклики перших десятиліть ХХІ ст. ставлять перед освітянами завдання оперативно розширювати форми й урізноманітнювати інструменти дистанційного навчання та самоосвіти. В умовах, коли інформація з дефіцитного ресурсу стала надмірною, запит на електронні ресурси наукових бібліотек зазнав певних трансформацій. Поряд із забезпеченням студентів навчальним матеріалом (цифровими копіями книжкових пам'яток, електронними науковими виданнями та підручниками), все більше зростає потреба в комплексних інформаційно-освітніх

ресурсах, які можуть стати джерелом цільового навчання, пропонуються тематичні добірки матеріалів з певної галузі знань. Саме до такого типу ресурсів належать бібліотечні електронні виставки.

Електронна виставка, або її ще називають «віртуальна виставка», є формою демонстрації документів, відібраних для презентації певного суспільно-значимого явища, за допомогою інформаційних технологій. Експоновані на вебсайті бібліотеки електронні книжкові виставки – широко використовуваний багатьма науковими книгозбірнями інструмент дистанційного обслуговування читачів, першочерговим завданням якого є інформування про склад наявного бібліотечного фонду та нові надходження.

Високою активністю віртуальної виставкової діяльності вирізняється одна з найбільших світових книгозбірень – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ). За період 2004 – серпень 2020 р. на офіційному вебсайті цієї наукової установи опубліковано і представлено для постійного користування понад 740 електронних експозицій, серед яких понад 300 надані історико-культурними фондами НБУВ. Цей великий за обсягом та вагомий за змістом виставковий матеріал заслуговує на розгляд у якості вагомого освітнього ресурсу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема формування інформаційних ресурсів дистанційного навчання активно обговорюється в інтердисциплінарних дослідженнях, що поєднують досягнення інформаційних технологій і педагогічних наук з новітніми підходами до презентації історичних документів, які розробляються в царині архівознавства та бібліотекознавства. У вітчизняних та зарубіжних публікаціях співробітників провідних установ-фондоутримувачів історико-культурної спадщини висвітлено основні тенденції формування цифрових інформаційних ресурсів, які знайомлять користувачів із першоджерелами наукової інформації. Колективна стаття Л. Дубровіної, К. Лобузінної, О. Онищенко та Г. Боряка наголошує на тому, що наукові бібліотеки залучаються до цифрових гуманітарних проєктів не лише як ресурсна база гуманітарних досліджень, а як майданчик, що поєднує бібліотекарів, учених-гуманітаріїв та цифрову інфраструктуру [1, с.298]. Формування в межах бібліотеки простору продукування знань відповідає виділеній С. Бенетом (S. Bennet) зміні парадигми розвитку бібліотек з «читаче-» та «книгоцентричної» (reader-centered, book-centered) на «навчальноцентричну» (learning-centered) [2]. У якості основних видів комплексних знансєвих ресурсів бібліотеки в монографії К. Лобузінної виділено електронні каталоги, бази даних, повнотекстові мультимедійні та цифрові бібліотеки, а також електронні виставки і колекції [3, с.199].

Важливість електронної книжкової виставки як форми інформаційно-просвітницької діяльності книгозбірень докладно описана в сучасному бібліотекознавстві. У статтях співробітників наукових бібліотек, безпосередньо задіяних у процес формування електронних експозицій, з різним рівнем деталізації сформульовано загальні завдання електронних книжкових виставок, виділено їх основні типи, схарактеризовано технологічні процеси створення книжкової виставки та її електронного варіанту, переваги електронної виставки над реальною, критерії та вимоги до розробки їх інформаційної структури [4]–[16].

Першочерговою метою електронної книжкової виставки дослідники називають розкриття та популяризацію певного історико-культурного фонду, проте звертають увагу і на вторинну вигоду цієї форми інформаційної роботи бібліотеки. У статті К. Чюреа (C. Ciurea) і Ф. Г. Філіпа (F. G. Filip) електронна виставка представлена як інструмент залучення інвестицій та збільшення доходів культурної установи шляхом популяризації в цифровому просторі її колекцій і надання відвідувачам можливості відкрити альтернативні шляхи вивчення та перегляду культурного змісту, які неможливо

знайти на фізичних виставках [11, с. 57]. У дослідженні Д. Форейкер (D. Fouracre), що аналізує виставкову діяльність п'яти найбільших наукових бібліотек Великобританії (Британської бібліотеки, Бодліанської бібліотеки, бібліотеки Королівського коледжу лікарів, бібліотеки Королівського товариства та бібліотеки Г. Уелкома), задекларовано зростання обсягу виставкової діяльності бібліотек та зафіксовано пов'язане з ним зростання кількості відвідувачів та книговидачі [12, с. 55].

Інформування читача про вміст певного бібліотечного фонду значною мірою пов'язане з освітньою функцією електронної виставки, оскільки має наслідком розширення знань про наукові першоджерела певної інформації та стимулює до самостійного дослідження. За спостереженнями викладачів Дублінського технологічного університету Т. Раян (T. Ryan) та Б. Куїн (B. Quinn) виставки, що стосуються актуальних суспільно значимих подій, сприяють розширенню світогляду відвідувача, провокуючи роздуми над питаннями особистої та національної ідентичності [13]. Конкретний приклад актуалізації знань про суспільно значимі події за допомогою експозиції історико-культурних фондів наголошено в статті канадської дослідниці К. Абрагам (C. Abraham), яка була куратором виставки архівних матеріалів, що стосувались студентських протестів 1969 р. Демонстрація маловідомих для широкого загалу історичних документів стосовно найвідомішого в Канаді повстання проти расизму сприяла спростуванню усталеної в суспільній думці офіційної версії цієї події [14].

Важливою перевагою віртуальної виставки над реальною бібліотечні фахівці виділяють можливість дистанційного обслуговування читачів [4, с. 152], [5, с. 247], [9, с. 475], [6, с.29], що є актуально для організації дистанційного навчання. Результати проведеного в 2014 р. маркетингового дослідження попиту книжкових виставок НБУВ у соціальних мережах, викладені у статті Т. Коваль, Л. Туровської та І. Смоляр, засвідчили, що основними користувачами електронних виставок підсобного фонду НБУВ є студенти, аспіранти та викладачі [7, с. 70]. Серед позитивних рис електронної книжкової виставки читачі відзначили розширення горизонтів інформаційного пошуку, допомогу в підготовці до іспитів, спрощення процесу отримання інформації [7, с. 72-73]. На освітній функції електронної книжкової виставки, що реалізується через підтримку навчального та наукового процесу, наголошено і в огляді О. Лопати, у якому розкрита виставкова діяльність залів періодичних видань НБУВ [10, с. 42]. На основі аналізу інформаційного наповнення електронних виставок бібліотеки Кам'янець-Подільського Національного Університету ім. Івана Огієнка Л. Бабій робить загальний висновок про можливість використання цього матеріалу для забезпечення користувачів ілюстрованою біографічною та фактографічною інформацією, присвяченою певним темам, особам, колекціям [8, с.275]. У колективній статті американських бібліотекознавців А. Чен (A. Chen), С. Пікл (S. Pickle) та мистецтвознавця Г. Валдроп (H. L. Waldroup) показана виставкова діяльність бібліотек з метою актуалізації рідкісних історичних об'єктів з бібліотечних фондів [15, с. 62]. Це сприяє розвитку нових педагогічних ініціатив, що базуються на експериментальному навчанні [15, с. 77].

Публікації освітян з різних куточків світу демонструють успішні кейси різнобічного використання виставок у педагогічній практиці. Група італійських фахівців з інформаційних технологій Університету Салермо, Д. Монако (D. Monaco), М. Пелегріно (M. A. Pellegrino), В. Скарано (V. Scarano) та Л. Вічідоміні (L. Vicidomini), презентували інноваційну технологію генерування віртуальної виставки, за допомогою якої поціновувач культурної спадщини може самостійно створювати електронну експозицію, відповідно до власних інтересів та потреб [16, с. 140]. Впроваджений у магістерську програму школи журналістики та комунікаційних наук університету Екс-Марсель у Франції досвід студентських виставок, підготовлених у якості творчого завдання за матеріалами курсу, висвітлено у статті Ф. Ібекве (F. Ibekwe). Така форма

самостійної роботи студентів, за висновком дослідниці, сприяла засвоєнню теоретичної інформації через практичну діяльність, створювала атмосферу співпраці, активного залучення студента до навчального процесу та стимулювала творчий підхід до навчання [17]. На науково-практичній конференції, присвяченій новітнім технологіям навчання, група викладачів Технологічного університету KLE в Хублі (Індія) презентувала практичний досвід використання електронної виставки в якості інструменту проєктного навчання студентів першого курсу інженерної спеціальності [18]. Група дослідників з Тайванського науково-дослідного інституту ремесел, Т. Чен (T. L. Chen), Й. Лі (Y. C. Lee), К. Ханг (C. S. Hung), описала досвід використання з навчальною метою виставки тайванських ремесел. У якості доповнення до музейної експозиції було розроблено електронні навчальні листи (*digital learning sheets*) з контрольними питаннями та завданнями, які скеровували сприйняття представлених на виставці матеріалів у відповідності до навчальних цілей курсу. Дослідження засвідчило, що використання електронних навчальних листів сприяло підвищенню мотивації до навчання, більш активного залучення, глибшого сприйняття змісту виставки і кращого запам'ятовування матеріалу [19].

Значна увага в публікаціях українських і світових бібліотекознавців, фахівців з інформаційних технологій та освітян до теми електронної виставки як різновекторного інструменту навчання свідчить про перспективність співпраці між установами-фондоутримувачами історико-культурної спадщини та освітніми установами. У цьому контексті актуальності набуває розгляд досі не вивчених інформаційно-освітніх можливостей електронних виставок історико-культурних фондів НБУВ.

Мета статті – дослідити освітній потенціал електронних виставок історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як інструменту дистанційного навчання та самоосвіти.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Як зазначають провідні дослідники, сучасна наукова (академічна) бібліотека еволюціонує від парадигми, орієнтованої на книгу, до парадигми бібліотеки як навчального центру. У цьому контексті бібліотекарі виступають у ролі не лише допоміжного персоналу, а як спеціалісти, які беруть активну участь у навчанні та полегшують доступ до інформації [2]. Бібліотекам також необхідно пристосовуватись до нового покоління користувачів, котрі отримали назву «покоління мережі (*net generation*)» або «цифрові аборигени (*digital natives*)» (люди, народжені після 1993 р.). Представники цього покоління легко користуються інформаційними технологіями, гарно сприймають дистанційні форми навчання, надають перевагу електронним бібліотекам, сайтам наукових журналів [20]. Уже традиційними для наукових бібліотек цифровими проєктами в галузі підтримки освіти та наукових досліджень стали цифрові бібліотеки, віртуальні історико-культурні виставки, інституційні репозитарії. Особливо успішними та вагомими стають бібліотечні проєкти цифрової гуманітаристики, до здійснення яких залучаються відповідні фахові вчені [15]. Спеціалісти звертають увагу на те, що віртуальні експозиції, розроблені установами соціальної пам'яті, містять більш ґрунтовний та достовірний матеріал, що значно підвищує їх освітню цінність. Такі онлайн-виставки постачають привабливий, цікавий, захоплюючий та інтригуючий контент через зручний інтерфейс, заохочують користувачів відвідувати та отримувати доступ до сайту, і в кінцевому підсумку ставати користувачами культурної установи. Вони дають змогу користувачам краще розуміти матеріал, відкривати нове, вчитися використовувати набуті знання та дізнаватись набагато більше, ніж при відвідуванні фізичних виставок, завдяки гіперпосиланням, які підтримують як лінійні, так і нелінійні

шляхи до знань та навчання, створюючи нові освітні можливості [21]. Досвід Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, яка є одночасно науковою бібліотекою та науково-дослідним інститутом НАН України, підтверджує потужні можливості альянсу гуманітарних наук та інформаційних технологій у напрямку створення масштабних електронних ресурсів для науки та освіти, які є важливою частиною дослідницької інфраструктури України.

В умовах надмірності інформації та інформаційного перевантаження сучасних соціальних комунікацій значну вагу мають електронні ресурси, що стисло, експертно та наочно подають необхідні дані. Важливість згортання інформації, яка дає змогу користувачу за загальними вказівками усвідомити, що зберігається у бібліотечних колекціях, крім прямо вказаних даних, зазначається у публікації Л. А. Дубровіної [22]. Електронні виставки наукових бібліотек надають користувачам саме таку згорнуту інформацію щодо вмісту бібліотечних фондів, а доповнення цієї стислої інформації відібраним ілюстративним матеріалом створює умови для ефективного та зручного сприйняття поданих матеріалів.

Під час дослідження проаналізовано обсяг, тематику та інформаційне наповнення виставкової діяльності НБУВ у порівнянні з іншими великими науковими бібліотеками світу. Станом на серпень 2020 р. на офіційному вебсайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представлено понад 740 електронних експозицій [23]. Ця цифра значно перевищує кількість віртуальних виставок українських та світових наукових бібліотек. Для порівняння, на офіційному вебсайті Бібліотеки Конгресу США представлено 134 виставки [24], Державної бібліотеки в Берліні – 22 [25], Російської Державної бібліотеки – 46 [26], Російської Національної бібліотеки – 250 [27], Національної бібліотеки Білорусі – 21 [28], Литовської Національної бібліотеки імені Мартінаса Мажвідаса – 44 [29], Наукової бібліотеки Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова – 84 [30].

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Оберіть мову
Зворотний зв'язок | Мапа сайту | Вхід

ПРО БІБЛІОТЕКУ | НОВИНИ | ЧИТАЧАМ | РЕСУРСИ | БІБЛІОТЕКАРЯМ

Електронні виставки

Підрозділ
- всі матеріали -

Категорія виставки
- всі матеріали -

Установа
- всі матеріали -

Персоналія
- всі матеріали -

Електронні ресурси
Наукові ресурси
Інформаційно-аналітичні ресурси
Історико-культурні ресурси
Бібліографічні ресурси
Спеціалізовані е-бібліотеки
Електронні виставки
Інтернет-ресурси
Бази даних

Інформаційні ресурси

Інформаційний портал «Наука України»

- Каталоги
- Електронні ресурси
- Електронні виставки
- Бази даних
- Інтернет-ресурси
- Наукові ресурси
- Інформаційно-аналітичні ресурси
- Історико-культурні ресурси
- Бібліотекознаві ресурси
- Спеціалізовані е-бібліотеки
- Бібліографічні ресурси
- Біографічні ресурси

Пам'ятка користувача:

- Книжкові видання

Зображення	Назва	Дата публікації
	Україна: Становлення державності (До Дня незалежності України)	2020
	Стародруки з бібліотеки короля Сигізмунда II Августу в фонді Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського	2020
	Раритети колекції Етьєнів	2020
	150 років від дня народження українського композитора, музикознавця, педагога – Дзвінського Олександра Тихоновича (1870–1938)	2020

Рис. 1. Презентаційна сторінка «Електронні виставки» НБУВ.

Більше третини загального обсягу виставкової діяльності НБУВ займає презентація видань унікальних історико-культурних фондів бібліотеки, до складу яких належать архівні матеріали, рукописи, стародруковані видання, пам'ятки друкованої графіки, ноти, карти, періодичні видання тощо. У період 2011 – серпень 2020 р. на офіційному вебсайті НБУВ опубліковано понад 300 електронних експозицій, створених за матеріалами історико-культурних фондів.

Платформа, що надає доступ читачу до електронних експозицій на офіційному вебсайті НБУВ, розроблена фахівцями Інституту інформаційних технологій бібліотеки. Її інтерфейс зрозумілий і простий у використанні. Переходячи з головної сторінки за посиланням «Ресурси – Електронні виставки» користувач має можливість переглянути загальний перелік тем експозицій, представлений у хронологічному порядку їх публікації на вебсайті (Рис. 1).

За гіперпосиланням від назви виставки користувач отримує доступ до відповідного інформаційного ресурсу, що складається з двох компонентів: текстової та ілюстративної частини (Рис. 2). У текстовій частині розкрито заявлену в лаконічній назві тему виставки, схарактеризовано наявний у бібліотечному фонді матеріал, що розкриває цю тему. Ілюстративна частина являє собою галерею зображень, що демонструють найбільш показові з наявних у фонді документи з відповідної теми. Слід зазначити, що ілюстративні матеріали для віртуальних експозицій НБУВ готують професійні цифрові фотохудожники, що значно впливає на якість зображувального матеріалу.

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського

Оберіть мову

Зворотний зв'язок | Мапа сайту | Вхід

ПРО БІБЛІОТЕКУ НОВИНИ ЧИТАЧАМ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКАРЯМ

Головна

Галерея

Книга як світ: українські видання доби Бароко

Контактна інформація

Відділ стародруків та рідкісних видань
 Корпус №2, вул. Володимирська 62,
 1-й поверх, к. 114
 +38 (044) 288-1385
 vsrv@nbuv.gov.ua
 9.15 - 18.00 (понеділок - субота)

Стиль бароко прийшов на зміну ренесансу і панував у європейському мистецтві кінця XVI – першої половини XVIII ст. Естетика бароко поширилася на усі сфери духовного життя тогочасного суспільства (архітектуру, образотворче мистецтво, музику, художню літературу, театр), протиставляючи ренесансному антропоцентризмові, потягу до гармонії та простоти теоцентричний світогляд, драматизм та схильність до формального ускладнення твору.

В українській культурі найбільшого розквіту стиль бароко набув у середині XVII ст., знайшовши яскраве вираження у мистецтві книги. Притаманний українському національному характерові потяг до святковості, поетичності, смак до яскравих барв, ярного рослинного орнаменту став плідним ґрунтом для барокової

Рис 2. Електронна виставка «Книга як світ: українські видання доби Бароко».

Для кожної виставки зазначається підрозділ-фондоутримувач НБУВ, завдяки чому поруч з матеріалами виставки з'являється інформаційна панель з контактною

інформацією відповідного підрозділу, а користувач має можливість обрати презентаційні матеріали відповідного підрозділу бібліотеки. На вебсторінці кожного підрозділу автоматично формується список підготовлених за його фондами віртуальних експозицій. Таке подання інформації спонукає користувача до відвідування або звернення до бібліотеки, дає змогу перейти до безпосереднього замовлення та ознайомлення з представленою на електронній виставці літературою.

Аналіз змісту виставок історико-культурних фондів НБУВ показав неоднорідність їх інформаційного наповнення. Частина експозицій подає лише загальну довідково-бібліографічну інформацію з певної теми, ілюструючи її зображеннями відповідних документів з фонду бібліотеки. Разом з тим, велика кількість виставок пропонує глибший науковий аналіз першоджерел, висвітлюючи малодосліджені сторінки української історії та культури. Проте, незважаючи на різний рівень деталізації заявленого у назві змісту, увесь масив електронних виставок, що презентують історико-культурні фонди НБУВ, надається до застосування у якості ресурсу для дистанційного навчання та самоосвіти.

Матеріали електронних виставок готуються науковцями спеціалізованих підрозділів НБУВ на основі ґрунтовного вивчення джерельної бази документальної спадщини із фондів національної бібліотеки. Текстові частини електронних виставок часто мають форму енциклопедичної статті, що містить визначення терміну, подає короткий опис певного явища, окремі з них оснащені бібліографією з відповідної теми.

У багатьох випадках електронні виставки НБУВ стають не лише засобом розкриття бібліотечного фонду, а й способом апробації наукових розробок співробітників. Зокрема експозиція «Книга як світ: українські видання доби Бароко» 2015 р. стала першим етапом підготовки докторської дисертації О. Курганової, присвяченої виявленню впливу стилю бароко на українську книжкову культуру кінця XVI–XVIII ст. У текстовій частині експозиції стисло перераховані ознаки стилю бароко, релевантні для художньої структури книги, які авторка виділила на основі аналізу великого масиву кирилических стародруків. Ілюстративна частина виставки наочно демонструє ці ознаки стилю бароко на матеріалі значимих компонентів оздоблення української стародрукованої книги (форти, фронтисписи, гербові вірші, ілюстрації) [23].

Виставковий матеріал часто підсумовує та презентує результати досліджень, виконаних у межах певної планової теми наукової бібліотеки. Наприклад, виставка «Раритети колекції Етьєнів» 2020 р. розкриває результат науково-бібліографічного обліку однієї з видавничих колекцій, виділених у фонді відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ. Розлога текстова частина виставки подає інформацію про представників династії французьких книговидавців XVI–XVII ст., історію розвитку їх друкарні, варіанти видавничої марки. Також подано опис складу колекції Етьєнів, представленої у фонді НБУВ: виділено тематику книг, особливості їх художнього оформлення, подано інформацію про книжкові знаки (штампи, екслібриси, провенієнції), що свідчать про колишніх власників. Поданий у текстовій частині виставки детальний опис складу колекції Етьєнів НБУВ містить посилання на відповідний ілюстративний матеріал, представлений у галереї зображень. Дана експозиція може використовуватись у вигляді готового лекційного матеріалу для навчальних курсів, присвячених історії книгодрукування [23].

Наведені приклади демонструють складний процес підготовки виставок історико-культурних фондів наукової бібліотеки, що передбачає попереднє дослідження наявного у фонді матеріалу, опрацювання історіографічних джерел, створення читабельного, легкого для сприйняття тексту експозиції, який перегукується з підібраним відповідно до мети виставки візуальним рядом.

Виділені із загального переліку віртуальних виставок НБУВ понад 300 назв експозицій, що презентують матеріали історико-культурних фондів, класифіковано за

різними категоріями. Відповідно до предмету експонування (вшанування ювілею видатної особи/історичної події, розкриття певного культурного явища тощо) виокремлено основні категорії виставок. У межах кожної групи сформовано покажчик персоналій, історичних подій, явищ, організацій, схарактеризованих у відповідних експозиціях. Узагальнено, на основі досвіду упорядкування цифрових колекцій «Цифрової бібліотеки історико-культурної спадщини» НБУВ [31], для зручності користувачів наявний масив електронних виставок умовно можна розділити на такі основні категорії: нові надходження; тематичні; персональні; установ, видавничі; історичні фонди, зібрання; книжкові пам'ятки; періодика; образотворче мистецтво; музичне мистецтво; картографія. Виставка може входити одночасно до різних категорій. Користувач має можливість обрати відповідну категорію виставок та переглянути матеріали в її межах. Зважаючи на важливість персональної інформації щодо видатних осіб, які творять історію, а користувач може скористатись іменним покажчиком. Його наявність дає змогу пов'язати інформаційний ресурс електронних виставок з іншими популярними персональними ресурсами НБУВ, як-от «Науковці України» та е-бібліотека «Україніка», що створює для дослідників єдину персональну точку доступу до інформації бібліотечного фонду. У користувача також є можливість дібрати матеріали за назвою установи. Застосування таких багатоаспектних налаштувань пошуку забезпечує ефективну навігацію в архіві презентаційних матеріалів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Експонування історико-культурних фондів НБУВ розгортається за двома тематичними напрямками: 1) відзначення пам'ятних дат, пов'язаних з визначними особами чи історичними подіями; 2) розкриття вагомих культурних явищ. З іншого боку, ця тематика залежить і від наповнення фонду.

Кількісно найбільшою є категорія *персональних виставок*, приурочених до ювілеїв визначних осіб, серед яких українські та зарубіжні науковці, суспільні діячі, митці.

Велика кількість виставок до вшанування пам'яті вчених НАН України, презентує їх власні матеріали з архівного фонду НАН України Інституту архівознавства НБУВ [32]. Зокрема понад 60 експозицій розкривають життєвий шлях і науковий доробок українських учених-академіків ХХ ст., які вплинули на розвиток точних і природничих наук. В алфавітному порядку представляємо перелік персоналій, яким присвячено відповідні експозиції, розподілені за такими галузями знань: астрономія, біологія, геологія, гідротехніка, електротехніка, кібернетика, математика, медицина, металургія, метеорологія, механіка, фізика, хімія.

Спеціальність “Астрономія” презентує експозиція показових матеріалів з особистого архіву автора понад 700 праць з вивчення змінних зірок В. П. Цесевича. У царині біології експозиції НБУВ відзначають внесок цілого ряду українських учених ХХ ст.: В. Й. Білая, П. А. Власюка, Д. К. Зерова, М. Ф. Кащенко, Є. М. Кондратюка, А. С. Лазаренка, В. І. Липського, А. В. Манорика, О. П. Маркевича, К. Й. Новик, А. М. Окснера, І. Г. Підоплічка, М. М. Підоплічка, М. Г. Холодного. Виставка, присвячена В. І. Липському, вирізняється тим, що експонує не архівні матеріали, а титульні аркуші видань його наукових праць кінця ХІХ – поч. ХХ ст., присвячені рослинності Криму та Кавказу. Матеріалом для вивчення історії розвитку української геології можуть бути використані експозиції НБУВ, присвячені А. Є. Бабинцю, М. П. Балуховському, В. Я. Дідковському, Є. К. Лазаренку, М. П. Семененку, С. І. Субботіну, Б. І. Чернишову. У галузі гідротехніки відзначено внесок Б. А. Пишкіна та Г. Й. Сухомела. Електротехніку презентують постаті А. Д. Нестеренка, Є. О. Патона та Г. Є. Пухова. Науковий доробок О. І. Кухтенко презентує інноваційну в 2-й половині

XX ст. галузь технічної кібернетики. Визначні досягнення українських математиків продемонстровано в експозиціях виставок, присвячених В. М. Глушкову; Д. О. Граве, Г. В. Пфейфферу, О. Ю. Шмідту.

Медична галузь української науки XX ст. у виставковій діяльності НБУВ представлена постатями М. М. Амосова, Р. Є. Кавецького, Є. О. Татарінова. В експозиції, присвяченій металургії, відзначено внесок Б. І. Медовара. Збірка праць Б. М. Срезневського ілюструє розвиток української метеорології перших десятиліть XX ст. У виставковій роботі НБУВ вшановано науковий доробок М. О. Кільчевського, М. В. Корноухова, П. С. Кучерова, П. П. Нестерова, Г. М. Савіна, М. М. Федорова в галузі механіки. Серед представників фізичної науки виділено постаті Б. І. Веркіна, О. С. Давидова, В. І. Данилова, М. Ф. Дейгена, Й. Й. Косоногова, В. А. Ройтера, В. І. Толубинського, М. Т. Шпака. Хімічну галузь представляє ряд учених: Ф. С. Бабичев, О. І. Бродський, Є. С. Бурксер, Г. І. Деркач, О. В. Кірсанов, Б. С. Лисін, Д. Л. Фердман.

Історію розвитку гуманітарних наук XX ст. відбито в експозиціях, присвячених 33 українським науковцям, що працювали в царині бібліотекознавства, історії, мистецтвознавства, філології, філософії. Матеріали виставок підготовлені в Інституті рукопису та відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій, презентують документи з особистих архівів, праці вчених та книги з їх особистих бібліотек. Внесок В. А. Камінського та С. П. Постернака у розбудову Всенародної Бібліотеки України (нині – НБУВ) продемонстрований у виставках документів Інституту рукопису.

Дослідження історії України виділено однією з основних сфер діяльності таких учених кінця XIX–XX ст., як-от Д. І. Багалій, М. П. Василенко, М. С. Грушевський, К. Г. Гуслистий, М. В. Довнар-Запольський, М. П. Драгоманов, В. С. Іконников, Ю. Ю. Кондуфор, М. І. Костомаров, І. П. Крип'якевич, К. О. Лазаревська, І. В. Луцицький, М. Н. Петровський, Н. Д. Полонська-Василенко, Л. А. Проценко, П. Т. Тронько, Д. І. Яворницький.

Вивчення пам'яток української писемності об'єднує філологічні зацікавлення І. К. Білодіда, М. В. Геппенера, Г. П. Житецького, А. Ю. Кримського, М. М. Марковського, С. І. Маслова, Ю. О. Меженка, О. А. Назаревського, В. М. Перетца, М. А. Плевако, П. М. Попова. Монументальний внесок М. Ф. Біляшівського, А. Х. Середи, С. А. Таранушенка в дослідження пам'яток української культури висвітлено в експозиціях з особистих архівів цих учених.

Добірка публікацій О. М. Гілярова репрезентує розвиток української філософської науки кінця XIX – початку XX ст. Розвиток суспільних наук XX ст. у виставковій діяльності НБУВ представлений доробком таких учених: правознавців Б. М. Бабія та П. О. Недбайла; економістів К. Г. Воблого та М. В. Птухи; політолога І. Ф. Кураса.

Експозиції на пошану українських учених XX ст. підготовлено на матеріалах їх архівів. Тому поряд з ілюстраціями праць учених експонуються їх фото, особисті документи, нотатки. Більш різноманітний ілюстративний матеріал представлено в експозиціях, присвячених культурним діячам XIX–XX ст. Серед експонатів таких виставок є видання творів та архівні матеріали.

Персоналії окремих українських учених XIX презентовано на матеріалах видань їх творів, які зберігаються у фондах НБУВ. Галузь медицини представлена постатями М. І. Пирогова та І. О. Сікорського. У виставках, присвячених постатям М. Ф. Владимирського-Буданова, О. Ф. Кістяківського та М. М. Ковалевського, за основу взяті публікації з правознавства. Матеріали з історії української економічної науки представлено на виставці М. І. Туган-Барановського. Одна з експозицій презентує мовознавчі праці І. І. Срезневського.

Історико-культурні фонди НБУВ містять матеріали, що відображають діяльність більшості пов'язаних з Україною вчених та культурних діячів XVI–XVIII ст. Проте дуже незначна їх частина на даний час відзначена в електронних експозиціях НБУВ. На одній з виставок презентовано стародруковані видання творів Станіслава Оріховського. Експонати низки експозицій демонструють реалії культурного життя України XVIII ст. Серед них оригінал щоденника Василя Григоровича-Барського та навчальні малюнки Івана Григоровича-Барського, рукописи творів Г. О. Кониського, прижиттєві видання М. В. Ломоносова та Ф. Прокоповича, дослідження постаті П. Орлика в працях істориків XIX ст.

Ціла низка електронних експозицій презентує архівні матеріали та прижиттєві видання творів суспільних діячів, що мали вплив на розвиток української культури і державності XIX–XX ст.: митрополит Антоній (Храповицький), М. Х. Бунге, П. Г. Лебединцев, О. Г. Лотоцький, М. О. Максимович, Р. О. Руденко, О. О. Русов, П. Я. Стебницький, М. А. Терещенко, Андрей Шептицький.

Шедеври образотворчого мистецтва презентовано в ілюстративній частині експозицій, присвячених М. К. Башкирцевій, А. Ждасі, О. Кульчицькій, Л. Левіту, Г. Малакову, О. Г. Слестіону, М. І. Стратілату. Виставка робіт К. Михальцевої презентує українську тематику в офортах цієї російської художниці XIX ст.

Нотні видання українських композиторів XIX–XX ст. ілюструють електронні виставки відділу музичних фондів, присвячені М. Вербицькому, В. С. Косенку, М. В. Лисенку, Л. Ревуцькому.

Прижиттєві видання, копії листів, фотографії з особистих архівів українських поетів та прозаїків або письменників XIX–XX ст. продемонстровано на виставках, присвячених Є. П. Гребінці, Б. Д. Грінченку, М. К. Зерову, М. М. Коцюбинському, П. О. Кулішеві, Н. В. Суровцевій-Олицькій, Іванові Франкові. Постаті Т. Г. Шевченка присвячено 7 експозицій з великим обсягом ілюстративного матеріалу: архівні документи до біографії поета, прижиттєві критичні замітки про його твори в періодиці, факсимільні видання рукописних збірок, прижиттєві та посмертні видання творів, рідкісні перевидання творів та досліджень творчості Т. Г. Шевченка, шевченківська тематика в графіці XX ст., нотні видання до дня перепоховання Т. Г. Шевченка. На матеріалах фондів газетного відділу висвітлено творчий шлях української актриси Марії Заньковецької, сатирика Остапа Вишні, поетеси Ліни Костенко.

Окремим тематичним блоком можна розглянути електронні виставки, у яких об'єктом експонування стає не постать окремої персоналії, а певне історико-культурне явище. У фокус експозиційної діяльності НБУВ потрапила низка історичних подій XIX–XX ст. Більшість із них пов'язані з воєнними діями: війна 1812 року; польське повстання 1863 р.; 1-а світова війна; революція 1917–1921 рр.; перший зимовий похід Армії УНР 1919–1920 рр.; трагедія Бабиного Яру. Націєтворчі процеси XX ст. представлені експозиціями, які вшановують акт злуки УНР і ЗУНР 1919 р. та утворення Директорії. Книжкові виставки, підготовлені на матеріалі фонду відділу україніки НБУВ, вшановують 150-річчя заснування Федерації Канади та 125-ту річницю першого поселення українців у Канаді. Газетні публікації про початок будівництва Чорнобильської атомної електростанції та перші повідомлення про аварію ілюструють виставку, присвячену 30-й річниці Чорнобильської катастрофи 1986 р.

Тематичний принцип групування документів став продуктивним у формулюванні тем виставок історико-культурних фондів НБУВ. За цим принципом було створено експозиції, присвячені граматикам та навчальним виданням XVII–XVIII ст., українським панегірикам XVII–XVIII ст., виданням з нумізматики, календарям кін. XVIII – поч. XX ст., французьким та польським теологічним виданням, дитячій літературі на їдиш,

дитячій книзі української діаспори, а також добіркам давніх видань на тему пожежної справи, студентського життя, журналістики.

Низка експозицій презентує різнопланові краєзнавчі матеріали історико-культурних фондів бібліотеки. Серед них добірка путівників та ілюстрацій з видами Києва, графічні твори, що відображають українські народні традиції, стародруковані та рідкісні видання, які описують побут кримських татар, матеріали етнографічної експедиції Семена Анського.

Історія бібліотек XIX–початку XX ст. висвітлена в експозиціях, присвячених різним книжковим зібранням XIX ст., україномовній книзі в фундаментальній бібліотеці Київського університету св. Володимира, Центральній єврейській бібліотеці ім. Вінчевського у Києві, відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, Інституту рукопису НБУВ, бібліотеці Київського комерційного інституту, Національній парламентській бібліотеці. У контексті історії бібліотек виділяється експозиція І. О. Ціборовської-Римарович «Бібліотека у «дзеркалі» стародруків: образ, джерела, факти», у якій на матеріалі європейських видань XVI–XVIII ст. аналізується уявлення про бібліотеку в інтелектуальній культурі ранньомодерної доби.

Окремі аспекти історії освіти розкрито в експозиціях видань і документів, пов'язаних з діяльністю навчальних закладів XVII – початку XX ст.: єзуїтських шкіл, Києво-Могилянської академії, Кременецького ліцею, Київського інституту шляхетних дівчат, П'ятої Києво-Печерської гімназії, Київського комерційного інституту. В електронних експозиціях НБУВ відзначено також річниці заснування українських наукових та культурних установ, найдавнішою серед яких є Києво-Печерська лавра, що вже відсвяткувала свій 960-ти річний ювілей. До сторічних ювілеїв Національної академії наук України та Національного академічного драмтеатру ім. Івана Франка влаштовано виставки, що відбивають початковий період діяльності цих установ.

Провідним напрямом роботи наукових підрозділів НБУВ є вивчення різних аспектів української книжкової культури. На матеріалах історико-культурних фондів НБУВ створено численні експозиції, що презентують історію давніх друкарень, художнє оформлення стародрукованих та сучасних видань, історію часописів, історію бібліотек, тематичні добірки літератури та окремі книжкові пам'ятки.

Історію давнього українського книговидання демонструють експозиції стародруків друкарні Києво-Печерської лаври, Почаївського Успенського монастиря, Супрасльського благовіщенського монастиря, перших українських видань громадянського друку другої половини XVIII–початку XIX ст. Західноєвропейське книгодрукування презентує виставка книг династії французьких видавців XVI–XVII ст. Етьєнів та голландських видавців XVII ст. Ельзевірів. Українське книгодрукування XX ст. представлене в експозиції видань Укрдержнацменвидаву (Державного видавництва національних меншин УРСР) та на виставці, присвяченій видавничій діяльності УНІК (Українського наукового інституту книгознавства).

Окремим предметом експонування стали дослідження знакової пам'ятки української книжкової культури – Пересопницького Євангелія. Темою однієї з виставок стала енциклопедія Самуеля Оргельбранда.

Історія художнього оформлення кирилических стародруків розкривається крізь призму експозицій, присвячених українським кирилическим виданням XVII–XVIII ст., румунській стародрукованій книзі, мідним дошкам-кліше для книжкових гравюр. Особливості книжкової ілюстрації XX ст. відображені у виставці робіт видатних російських графіків та митців Культур-Ліги.

Історія періодики XIX–XX ст. розкривається в експозиціях, присвячених окремим часописам, як-от: «Университетские известия»; Альманах «Киевлянин»; «Киевская старина»; Журнал «L'Illustration»; журнал «Nature». Також створено експозиції

тематичних добірок часописів: Земські періодичні видання; Губернські відомості (1838–1917); Єврейські періодичні видання між двома світовими війнами; Кримськотатарські й татарські газети; Педагогічні журнали кінця XIX – початку XX ст.; Військова преса 1917–1921 років; Газети Сходу та Півдня України 1917–1920 рр.; Газети української діаспори (1945–2000 рр.); Воєнні газети (1941–1945 рр.); Газети УНДО (Українського Національно-Демократичного Об'єднання), ОУН (Організації Українських Націоналістів)–УПА (Української Повстанської Армії) 1920-х–1945 рр.; Періодичні видання польською мовою до 1917 р.; Київські газети 1989–1998 рр.

Історико-культурні фонди НБУВ містять великі масиви книг, що походять із бібліотек давніх навчальних закладів, монастирів або книжкових зібрань окремих осіб. Відомості про колишніх власників таких книг відбито на оправах, закарбовано в екслібрисах, штампах та провенієнціях. Чимало електронних експозицій НБУВ демонструють примірники видань з бібліотек видатних осіб, прямо або опосередковано пов'язаних з українською культурою XVII–XX ст. Серед них Йоаникій Галятовський, Антоній Тарасевич, Станіслав Август Понятовський, представники роду Хрептовичів, митрополит Київський і Галицький Флавіан, С. П. Томашевський, Н. А. Фаворов, В. М. Ханенко; Ян Непомуцен Потоцький; В. Б. Антоновича, М. І. Петров.

Поряд із книжковими пам'ятками історико-культурні фонди НБУВ зберігають і цінні зразки образотворчого мистецтва. Репродукції шедеврів світового мистецтва представлені для віртуальних користувачів у низці експозицій, які презентують: високохудожні зразки пейзажного живопису, портрету, натюрморту, рисунка, картин дрезденської галереї. Фонди відділу образотворчого мистецтва НБУВ частково розкрито у виставках, що демонструють багату колекцію українського плакату, поштових листівок, української гравюри XX ст. Предметом експонування стали також ілюстрації з періодичних видань, що розкривають окремі аспекти суспільного життя свого часу. До таких видовищних експозицій належать зокрема мода в журналах кінця XIX – початку XX ст. та карикатури О. П. Довженка.

Історико-культурні джерела фонду сектору картографічних видань презентує багата на ілюстративний матеріал виставка, приурочена до ювілею фундатора історичної картографії Веніаміна Кордта. До складу експозиції увійшли рукописні карти XVIII–XIX ст., друковані карти з європейських, російських та українських видань кін. XVI–початку XX ст., а також карти м. Києва та київської області XVIII–XIX ст. Усі зображення доповнено детальними бібліографічними описами.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах підвищеного попиту на доступні ресурси для дистанційного навчання та самоосвіти електронні книжкові виставки наукових бібліотек можуть розглядатися в якості одного з провідних освітніх інструментів XXI ст. Ресурс «Електронні виставки» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, заснований на міждисциплінарній взаємодії вчених та IT-спеціалістів, є перспективним напрямком цифрової гуманітаристики, розвиток якої є перспективним і для сфери освітніх інновацій. Представлений на офіційному вебсайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського масив з понад 300 книжкових виставок історико-культурних фондів яскраво ілюструє різновекторність освітнього потенціалу електронної експозиції. Підготовлені провідними фахівцями наукових підрозділів на матеріалах історико-культурних фондів найбільшої книгозбірні України електронні виставки НБУВ візуалізують матеріали до біографій визначних українських та світових науковців, літераторів, митців та суспільних діячів XV–XX ст.; представляють першоджерела до вивчення знакових подій, пов'язаних з історією України XIX–XX ст.; оригінали та

репродукції пам'яток українського та зарубіжного образотворчого мистецтва; першоджерела з історії українського та світового книгодрукування XVII–XIX ст., періодичних видань, освітніх установ, громадських організацій, закладів культури XIX–XX ст. І хоча інформаційне наповнення розглянутих у статті віртуальних виставок досить неоднорідне за рівнем деталізації заявленої теми та обсягом ілюстративної частини, усі вони надають користувачеві можливість віддалено знайомитися з тими першоджерелами історії та культури, які зберігаються в спеціалізованих підрозділах бібліотеки.

Високий науковий рівень контенту та культурно-освітній потенціал, що вирізняє ресурс «електронні виставки» НБУВ, доповнюється зручними в користуванні багатоаспектними налаштуваннями пошуку (за тематикою виставки, персоналією, відділом-фондоутримувачем). Ця функція забезпечує ефективну навігацію у багатоментному архіві презентаційних матеріалів, який загалом налічує понад 700 експозицій. Подальша адаптація ресурсу до освітніх потреб сучасних користувачів полягатиме в синхронізації з іншими цифровими ресурсами порталу НБУВ. За допомогою гіперпосилань експоновані на виставках історико-культурних фондів документи можуть бути поєднані із їхніми повнотекстовими копіями, представленими в межах спеціалізованих цифрових ресурсів бібліотеки.

Пропонований огляд інформаційного наповнення електронних виставок історико-культурних фондів НБУВ засвідчує актуальність ресурсу «електронні виставки» у якості доповнення до джерельної бази загальних навчальних курсів з історії науки, культури та мистецтва. Перспективою дослідження є формулювання рекомендацій щодо розширення освітнього потенціалу електронних виставок наукових бібліотек відповідно до вимог сучасної навчальної програми та реальних запитів освітян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Л. Дубровіна, К. Лобузін, О. Онищенко, та Г. Боряк, “Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України”, *Рукописна та книжкова спадщина України*, т. 25, с. 290–309, 2020. doi: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>.
- [2] S. Bennet, “Libraries and Learning: A History of Paradigm Change,” *Portal: Libraries and the Academy*, vol. 9, no. 2, pp. 181–197, 2009. doi: <https://doi.org/10.1353/pla.0.0049>.
- [3] К. Лобузін, *Технології організації знань у бібліотечно-інформаційній діяльності: монографія*, Київ, 2012.
- [4] Н. Солонська, та Ю. Мордвінов, “Електронні виставки в бібліотеках як форма створення нового інформаційного ресурсу”, *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, т. 34, с. 150–155, 2012. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrbuimviv_2012_34_17.
- [5] С. А. Власова, “Виртуальные выставки литературы на сайте БЕН РАН”, *Библиотеки национальных академий наук*, т. 11, с. 247–252, 2013.
- [6] Л. Туровська, та І. Смоляр, “Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки”, *Вісник Книжкової палати*, № 3, с. 29–31, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2015_3_9.
- [7] Т. Коваль, Л. Туровська, та І. Смоляр, “Популяризація електронних книжкових виставок у соціальних мережах (На прикладі універсального підсобного фонду ВКБО НБУВ)”, *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, т. 42, с. 61–80, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrbuimviv_2015_42_7.
- [8] Л. Бабій, “Віртуальна книжкова виставка: нова форма інформаційних ресурсів бібліотеки”, *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство*, т. 4, с. 272–276, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrkpruiobk_2015_4_54.
- [9] В. Бондаренко, “Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга”, *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*, т. 41, с. 467–478, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrbuimviv_2015_41_36.

- [10] О. Лопата, “Електронні бібліотечні журнальні виставки як змістовна складова роботи залів періодичних видань НБУВ”, *Вісник Книжкової палати*, № 3, с. 41–46, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_3_8.
- [11] C. Ciurea, and F. G. Filip, “Virtual Exhibitions in Cultural Institutions: Useful Applications of Informatics in a Knowledge-based Society,” *Studies in Informatics and Control*, vol. 28, no. 1, pp. 55–64, Mar. 2019. doi: <https://doi.org/10.24846/v28i1y201906>.
- [12] D. Fouracre, “Making an Exhibition of Ourselves? Academic Libraries and Exhibitions Today,” *The Journal of Academic Librarianship*, vol. 41, no. 4, pp. 377–385, Jul. 2015. doi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.05.008>.
- [13] T. Ryan, and B. Quinn, “Understanding the Library as a Commemorative Exhibition Space,” *Public Library Quarterly*, pp. 1–20, Apr. 2022. doi: <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2060690>.
- [14] C. Abraham, “Critical Curating as Decolonial Practice: Protest and Pedagogy: Representations, Memories and Meanings – Anatomy of an Exhibition,” *TOPIA: Canadian Journal of Cultural Studies*, vol. 44, pp. 67–93, Apr. 2022. doi: <https://doi.org/10.3138/topia-2020-0018>.
- [15] A. H. Chen, S. Pickle, and H. L. Waldroup, “Changing and Expanding Libraries: Exhibitions, Institutional Repositories, and the Future of Academia,” in *The Process of Discovery: The CLIR Postdoctoral Fellowship Program and the Future of the Academy*, CLIR Pub 167 (September 2015), pp. 62–81. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.clir.org/pubs/reports/pub167>. Дата звернення: Травень 2022.
- [16] D. Monaco, M. A. Pellegrino, V. Scarano, and L. Vicidomini, “Linked open data in authoring virtual exhibitions,” *Journal of Cultural Heritage*, vol. 53, pp.127–142, Jan. 2022. doi: <https://doi.org/10.1016/j.culher.2021.11.002>.
- [17] F. Ibekwe, “Teaching Information and Communication Theories through Arts,” *Journal of Education for Library and Information Science*, vol. 61, no. 4, pp. 424–451, Dec. 2020. doi: <https://doi.org/10.3138/jelis.61.4.2019-0053>.
- [18] K. Mallibhat, N. Humbi, D. Marebal, G. Joshi, and M. Kolhar, "Project Exhibition In Engineering: A Case Study Of Design and Implementation Of Virtual Exhibition In First-Year Project-Based Learning Course," *2021 International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT)*, Jul. 2021, pp. 416–418. doi: <https://doi.org/10.1109/ICALT52272.2021.00132>
- [19] T. L. Chen, Y. C. Lee, and C. S. Hung, “A Study on the Effects of Digital Learning Sheet Design Strategy on the Learning Motivation and Learning Outcomes of Museum Exhibition,” *Education Sciences*, vol. 12, no. 2, p. 135, Feb. 2022. doi: 10.3390/educsci12020135.
- [20] C. Jones, and B. Shao, *The net generation and digital natives: implications for higher education*, 2011. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.heacademy.ac.uk/knowledge-hub/net-generation-and-digital-natives-implications-higher-education>.
- [21] S. Foo, Y. L. Theng, H. L. D. Goh, and J. C. Na, “From digital Archives to Virtual exhibitions,” in *Handbook of Research on Digital Libraries: Design, Development and Impact*, 1st ed. New York: IGI Global, 2009, pp. 88–101.
- [22] Л. А. Дубровина, “Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского”, *Библиотеки национальных академий наук*, т. 5, с. 58–80, 2007.
- [23] Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. *Електронні виставки* [Електронний ресурс]. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/exhibitions>.
- [24] Library of Congress. *All Exhibitions*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.loc.gov/exhibits/all/>
- [25] Staatsbibliothek zu Berlin. *Austellungen*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://blog.sbb.berlin/termine/#ausstellungen>.
- [26] Российская государственная библиотека. *Виртуальные выставки РГБ*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://presentation.rsl.ru/>
- [27] Российская национальная библиотека. *Виртуальные выставки РНБ*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://expositions.nlr.ru/>
- [28] Национальная библиотека Беларуси. *Виртуальные выставки библиотеки*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.nlb.by/content/informatsionnye-resursy/elektronnye-informatsionnye-resursy/resursy-natsionalnoy-biblioteki-belarusi/virtualnye-proekty-vystavki-i-kolleksii/virtualnye-vystavki-biblioteki/>
- [29] Lietuvos Nacionalinė Martyno Mazvydo Biblioteka. *Temos*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://parodos.lnb.lt/exhibits/browse/>
- [30] Наукова бібліотека Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова. *Віртуальні виставки*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://lib.onu.edu.ua/virtualnye-vystavki/>

- [31] І. В. Лобузін, “Організація цифрових колекцій”, в *Бібліотека. Наука. Комунікація: стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек: матеріали міжнар. наук. конф., (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.)*. Київ, 2017. с. 332–336.
- [32] Л. Яременко, “Інформаційно-комунікаційне спрямування наукових досліджень Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського”, в *Архіви - наука - суспільство: шляхи взаємодії: матеріали Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф., 21-22 трав. 2015 р.*, Київ: Держ. архів. служба України, 2015, с. 181–185.

Матеріал надійшов до редакції 01.09.2020 р.

EDUCATIONAL POTENTIAL OF SCIENTIFIC LIBRARY HISTORICAL AND CULTURAL COLLECTIONS ELECTRONIC EXHIBITIONS

Olena Yu. Kurganova

PhD of Philological Sciences, Researcher
Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-1609-231X
kurganova@nbuv.gov.ua

Katerina V. Lobuzina

Doctor of Sciences in Social Communications, Head of Institute of Information Technologies
Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-3371-4029
lobuzina@nbuv.gov.ua

Abstract. The article considers the digital resource "Electronic exhibitions" of the Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU) in the context of distant learning and self-education tools development. In the conditions of quarantine and military status that lead to restrictions of Ukrainian students' physical access to the original sources of scientific data, the studies of the informational and educational potency of digital resources, created by foundations that store collections of historical and cultural heritage, have become especially urgent. The numerous publications on the practical experience of the libraries' exhibition activity testify to the high social and educational benefits of electronic exhibitions of original archival documents, manuscripts, early printed and rare books, periodicals, music booklets, artworks etc. The proposed article initiates the observation of the scope of the whole complex of VNLU electronic exhibitions, which includes more than 700 separate expositions. The scientific novelty of the study is a comparative analysis of the resources of electronic exhibitions of large libraries in Ukraine and around the world, which allowed us to make a conclusion about the unprecedented activity and high information-educational and cultural-historical potential of VNLU exhibitions. The article emphasizes that, as distinct from libraries' general information resources that display the scope of library collections and provide distant access to digital copies of documents, electronic exhibitions of VNLU cultural and historic collections consider the results of proper scientific subject research; hence, the verbal and visual content of such exhibitions is prepared with human scientists' involvement. The review of the scope of VNLU historical and cultural funds' electronic exhibitions demonstrates the relevance of this resource as an effective tool for distance learning and self-education of future specialists in information, library, and archive studies, humanities, and polygraphy. It may also be used as an addition to general educational courses on the history of Ukrainian and world culture.

Keywords: library electronic exhibition; distance education; educational function of library; library electronic resources; research library; historic and cultural heritage.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] L. Dubrovina, K. Lobuzina, O. Onyshchenko, and H. Boriak, “Digital humanities and databases of cultural heritage in libraries of Ukraine,” *Manuscript and book heritage of Ukraine*, no. 25, pp. 290–309, Oct. 2020. doi: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>. (in Ukrainian)

- [2] S. Bennet, "Libraries and Learning: A History of Paradigm Change," *Portal: Libraries and the Academy*, Vol. 9, no. 2, pp. 181–197, 2009. doi: <https://doi.org/10.1353/pla.0.0049>. (in English)
- [3] K. Lobuzina, *Technologies for knowledge resources organization in library and informational activities: Monograph*, Kyiv, 2012. (in Ukrainian)
- [4] N. Solonska, and Yu. Mordvinov, "Digital exhibitions in libraries as a form of new informational resource development," *Academic papers of Vernadsky National Library of Ukraine*, no. 34, pp. 150–155, 2012. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2012_34_17. (In Ukrainian)
- [5] S. A. Vlasova, "Virtual exhibitions on LNS RAS website," *Libraries of National Academies of Sciences: problems of functioning, tendencies of development*, no. 11, pp. 247–252, 2013. (In Russian)
- [6] L. Turovska, and I. Smoliar, "The digital exhibition as a communicational model of scientific library activity," *Bulletin of the Book Chamber*, no. 3, pp. 29–31, 2015. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_3_9. (in Ukrainian)
- [7] T. Koval, L. Turovska, and I. Smoliar, "Popularization of the electronic book exhibitions in the social networks (In the universal additional fund DCLS VNLU)," *Academic papers of Vernadsky National Library of Ukraine*, no. 42, pp. 61–80, 2015. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_42_7. (in Ukrainian)
- [8] L. Babii, "Virtual book exhibition: new form of library information resources," *Scientific papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Series: Library Science. Book Science*, no. 4, pp. 272–276, 2015. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npkpnuibk_2015_4_54. (in Ukrainian)
- [9] V. Bondarenko, "Virtual exhibitions as distant library service," *Academic papers of Vernadsky National Library of Ukraine*, no. 41, pp. 467–478, 2015. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_36. (in Ukrainian)
- [10] O. Lopata, "The library digital exhibition of periodicals as an informative part of VNLU Halls of periodicals functions." *Bulletin of the Book Chamber*, no. 3, pp. 41–46, 2017. [Online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_3_8. (in Ukrainian)
- [11] C. Ciurea, and F. G. Filip, "Virtual Exhibitions in Cultural Institutions: Useful Applications of Informatics in a Knowledge-based Society," *Studies in Informatics and Control*, vol. 28, no. 1, pp. 55–64, Mar. 2019. doi: <https://doi.org/10.24846/v28i1y201906>. (in English)
- [12] D. Fouracre, "Making an Exhibition of Ourselves? Academic Libraries and Exhibitions Today," *The Journal of Academic Librarianship*, vol. 41, no. 4, pp. 377–385, Jul. 2015. doi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.05.008>. (in English)
- [13] T. Ryan, and B. Quinn, "Understanding the Library as a Commemorative Exhibition Space," *Public Library Quarterly*, pp. 1–20, Apr. 2022. doi: <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2060690> (in English)
- [14] C. Abraham, "Critical Curating as Decolonial Practice: Protest and Pedagogy: Representations, Memories and Meanings – Anatomy of an Exhibition," *TOPIA: Canadian Journal of Cultural Studies*, vol. 44, pp. 67–93, Apr. 2022. doi: <https://doi.org/10.3138/topia-2020-0018>. (in English)
- [15] A. H. Chen, S. Pickle, and H. L. Waldroup, "Changing and Expanding Libraries: Exhibitions, Institutional Repositories, and the Future of Academia," in *The Process of Discovery: The CLIR Postdoctoral Fellowship Program and the Future of the Academy*, CLIR Pub 167 (September 2015), pp. 62–81. [Online] Available: <http://www.clir.org/pubs/reports/pub167>. Accessed: May 2022. (in English)
- [16] D. Monaco, M. A. Pellegrino, V. Scarano, and L. Vicidomini, "Linked open data in authoring virtual exhibitions," *Journal of Cultural Heritage*, vol. 53, pp. 127–142, Jan. 2022. doi: <https://doi.org/10.1016/j.culher.2021.11.002>. (in English)
- [17] F. Ibeke, "Teaching Information and Communication Theories through Arts," *Journal of Education for Library and Information Science*, vol. 61, no. 4, pp. 424–451, Dec. 2020. doi: <https://doi.org/10.3138/jelis.61.4.2019-0053>. (in English)
- [18] K. Mallibhat, N. Humbi, D. Marebal, G. Joshi, and M. Kolhar, "Project Exhibition In Engineering: A Case Study Of Design and Implementation Of Virtual Exhibition In First-Year Project-Based Learning Course," *2021 International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT)*, Jul. 2021, pp. 416–418. doi: <https://doi.org/10.1109/ICALT52272.2021.00132>. (in English)
- [19] T. L. Chen, Y. C. Lee, and C. S. Hung, "A Study on the Effects of Digital Learning Sheet Design Strategy on the Learning Motivation and Learning Outcomes of Museum Exhibition," *Education Sciences*, vol. 12, no. 2, p. 135, Feb. 2022. doi: [10.3390/educsci12020135](https://doi.org/10.3390/educsci12020135). (in English)
- [20] C. Jones, and B. Shao, *The net generation and digital natives: implications for higher education*, 2011. [Online] Available: <https://www.heacademy.ac.uk/knowledge-hub/net-generation-and-digital-natives-implications-higher-education>. (in English)
- [21] S. Foo, Y. L. Theng, H. L. D. Goh, and J. C. Na, "From digital Archives to Virtual exhibitions," in *Handbook of Research on Digital Libraries: Design, Development and Impact*, 1st ed. New York: IGI Global, 2009, pp. 88–101. (in English)

- [22] L. Dubrovina, "Classification and scientific and informational description of collections and corpuses in Vernadsky National library of Ukraine," *Libraries of National Academies of Sciences: problems of functioning, tendencies of development*, no. 5, pp. 58–80, 2007. (in Russian)
- [23] Vernadsky National Library of Ukraine. *Digital exhibitions*. [Online]. Available: <http://nbuv.gov.ua/exhibitions> (in Ukrainian)
- [24] Library of Congress. *All Exhibitions* [Online]. Available: <https://www.loc.gov/exhibits/all/> (in English)
- [25] Staatsbibliothek zu Berlin. *Ausstellungen*. [Online]. Available: <https://blog.sbb.berlin/termine/#ausstellungen> (in German)
- [26] The Russian State Library. *Virtual exhibitions of RSL*. [Online]. Available: <http://presentation.rsl.ru/> (in Russian)
- [27] The National library of Russia. *Online exhibitions*. [Online]. Available: <http://expositions.nlr.ru/> (in Russian)
- [28] The National Library of Belarus. *Virtual exhibitions of the library*. [Online]. Available: <https://www.nlb.by/content/informatsionnye-resursy/elektronnye-informatsionnye-resursy/resursy-natsionalnoy-biblioteki-belarusi/virtualnye-proekty-vystavki-i-kollektsii/virtualnye-vystavki-biblioteki/> (in Russian)
- [29] Lietuvos Nacionaline Martyno Mazvydo Biblioteka. *Temos*. [Online]. Available: <https://parodos.lnb.lt/exhibits/browse/> (in Lithuanian)
- [30] The National library of Odesa Mechnikov National University. *Virtual exhibitions* [Online]. Available: <http://lib.onu.edu.ua/virtualnye-vystavki/> (in Ukrainian)
- [31] I. Lobuzin, "The organization of digital collections," In Proc. of Conf. *Library. Science. Communication: strategic tasks of scientific libraries development*, Kyiv, Oct. 2017, pp. 332–336. (in Ukrainian)
- [32] L. Yaremenko, "Informational and communicative trends of Vernadsky National Library of Ukraine Institute of Archival studies scientific researches", in Proc. of Conf. *Archives - science - society: ways of interaction*, Kyiv, May 2015, pp. 181-185. (in Ukrainian)

